

Analýza rizik a prevence nežádoucích účinků v hipoterapii: Aplikace v podmínkách Centra hiporehabilitace Mirákl

Maříková Kateřina, Novotný Libor

 Mirákl
Centrum hiporehabilitace

ISBN 978-80-11-06725-0

ABSTRAKT

Tento text přináší systematickou analýzu rizik a nežádoucích účinků spojených s hipoterapií, se zaměřením na provoz v rámci intenzivních pobytových programů, ve kterých je jako hlavní terapeutická metoda využívána hipoterapie. Cílem textu je identifikovat a vyhodnotit rizika podle profesních rolí (klient, pracovník, asistent, dobrovolník, rodič) a definovat preventivní opatření vedoucí k jejich minimalizaci. Součástí je i přehled možných nežádoucích účinků, které mohou vzniknout v důsledku přímého kontaktu s koněm, fyzické či psychické zátěže nebo nedostatečné koordinace péče. Metodicky dokument využívá bodové hodnocení pravděpodobnosti (P), následku (N) a míry rizika (MR), které je doplněno návrhem konkrétních opatření včetně organizačních a technických. Zvláštní pozornost je věnována mechanickým rizikům při práci se zvířetem, přetížení klienta i personálu, a situacím vyplývajícím z reaktivity koně. Výsledkem je praktický nástroj pro řízení rizik, který přispívá ke zvýšení bezpečnosti a kvality poskytované hiporehabilitační péče.

1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY

Tento článek poskytuje systematickou analýzu rizik spojených s poskytováním hipoterapie v prostředí Centra hiporehabilitace Mirákl. Zaměřuje se na identifikaci klíčových činností, definici profesních rolí, kategorizaci pracovních pozic (včetně pozic, které nejsou oficiálně vedeny v katalogu prací – např. vodič koně), stanovení rizik podle pravděpodobnosti a závažnosti, návrh účinných preventivních opatření a aplikaci metodiky BOZP. Součástí článku je také přehled školení, používání OOPP a praktických doporučení vyplývajících ze zkušeností provozu i požadavků legislativy. Dokument reflektuje specifika klientely, prostředí i mezirezortní spolupráce a může sloužit jako podklad pro zavedení nebo zlepšení bezpečnostního systému v dalších zařízeních poskytujících hiporehabilitační péči.

Centrum hiporehabilitace Mirákl o.p.s. poskytuje intenzivní pobytové programy pro děti se zdravotním znevýhodněním od roku 2011. Pobyt trvá 7 dní a zahrnuje dvě hipoterapie denně, práci s fyzioterapeutem, ergoterapeutem a doprovodný program. Klienti centra jsou děti s širokým spektrem diagnóz (dětská mozková obrna, spinální svalová atrofie, vzácné genetické syndromy, poruchy autistického spectra, hyperaktivita či kombinované vady). Terapie probíhá v interiérovém i exteriérovém prostoru, ve kterém není možné zajistit teplotní komfort, protiskluzový povrch a vizuálně klidné prostředí.

2. METODIKA ANALÝZY RIZIK

Součástí systému prevence je důsledné písemné seznámení pracovníků, dobrovolníků i rodičů s riziky vyplývajících z činností prováděných během hipoterapie. Doklad o seznámení s riziky má podobu vícestránkového formuláře, který obsahuje:

- výčet hlavních rizik vztahujících se k dané pozici nebo činnosti,
- potvrzení o přečtení a porozumění uvedených rizik,
- datum, jméno a podpis osoby,
- jméno a podpis školitele nebo odpovědného pracovníka,
- prostor pro případné poznámky nebo specifická upozornění.

Tento doklad je archivován a pravidelně aktualizován v návaznosti na revizi analýzy rizik nebo po změně pracovního zařazení či prostředí. Analýza rizik probíhá dle obecné metodiky doporučené v oblasti BOZP:

- identifikace činností a pracovních pozic,
- stanovení rizik a jejich klasifikace podle pravděpodobnosti (P) a následků (N),
- výpočet míry rizika: $MR = P \times N$,
- zařazení do kategorií: přijatelné (MR 1–3), mírné (MR 4–6), zvýšené (MR 7–9), nepřijatelné (MR 10–15),
- navržení opatření ke snížení rizika včetně použití OOPP (osobních ochranných pracovních prostředků).

PŘEHLED KLÍČOVÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ A NOREM	
Předpis / Zákon	Oblast použití
Zákoník práce (§ 102, § 103 písm. f)	Povinnost zaměstnavatele zajistit BOZP a kategorizaci práce
Zákon č. 309/2006 Sb.	Další požadavky na BOZP mimo Zákoník práce
Vyhláška č. 432/2003 Sb.	Kategorizace prací z hlediska zdravotních rizik
Nařízení vlády č. 27/2002 Sb.	Práce se zvířaty – bezpečnostní pravidla
Zákon č. 262/2006 Sb.	Právní rámec pracovněprávních vztahů

3. PŘEHLED ČINNOSTÍ, POMŮCEK, RIZIK A OPATŘENÍ PODLE PROFESÍ

Každá pozice je zpracována samostatně s ohledem na činnost, používané pomůcky, identifikovaná rizika, jejich klasifikaci (P, N, MR) a doporučená preventivní opatření (včetně OOPP).

3.1 Fyzioterapeut

- **Činnosti:** plánování a vedení terapie, polohování klienta, komunikace s rodičem, dokumentace.
- **Používané pomůcky:** cvičební podložky, míče, válce, terapeutické dečky a terapeutika, pásy, podložky, ručníky, přilby.
- **Rizika:**
 - ° Nesprávné polohování dítěte (P=2, N=2, MR=4 – mírné): školení manipulace, potřebné vzdělání a odborná způsobilost pro výkon hipoterapie u dětí, komunikace s týmem.

- *Neadekvátní posouzení zdravotního stavu* (P=2, N=3, MR=6 – mírné): týmová konzultace, potřeby vzdělání, dokumentace.
- *Přetížení dítěte* (P=2, N=3, MR=6 – mírné): řízení intenzity, odpočinek, týmová konzultace, intenzivní komunikace s rodičem i dítětem.
- *Oslabená komunikace s rodičem* (P=1, N=2, MR=2 – přijatelné): pravidelné konzultace, supervize.
- *Riziko manipulace s břemeny* – zvedání nebo podpírání dítěte (MR = P:2 x N:2 = 4 – mírné) školení v ergonomii, přítomnost asistenta při manipulaci.
- *Riziko přenášení infekce* (např. při kontaktu s biologickým materiálem dítěte, slinami, močí) (P=2, N=3, MR = 6 – mírné): používání jednorázových rukavic, školení hygienických postupů, možnost dezinfekce rukou.

3.2 Trenér koně / vodič koně

Poznámka: Oficiální pozice „vodič koně“ dosud neexistuje v katalogu prací. Z tohoto důvodu Centrum hiporehabilitace Mirákl přistoupilo k řešení formou vlastního návrhu kategorizace práce. Dle protokolu Krajské hygienické stanice kraje Vysočina (čj. KHSV/05339/2023/JI/HP/Hoc) byla činnost zahrnující vedení koně při hipoterapii a péči o zvířata zařazena do 2. kategorie prací podle vyhlášky č. 432/2003 Sb. Toto zařazení bylo podloženo měřením celkové fyzické zátěže provedeným autorizovanou laboratoří BZ LAB s.r.o. ze dne 1. 2. 2023. Dále byla doložena pracovní náplň včetně ruční manipulace s břemeny, pracovní režim i příslušné lékařské prohlídky.

- **Činnosti:** příprava koně, vedení koně během terapie, sledování reakce zvířete, údržba výstroje, kontrola stavu koně a práce ve stájovém prostředí.
- **Používané pomůcky:** vodítko, sedlo, deky, ohlávky, rukavice, pevná obuv, přilba při výcviku, reflexní vesta, kolečko, pracovní náčiní (vidle, koště, aj.).
- **Rizika:**
 - *Lekavost koně* (P=2, N=3, MR=6 – mírné): výběr vhodného koně, trénink, klidné prostředí, odpovídající vzdělání.
 - *Úraz při manipulaci* – kopnutí, přitisknutí, pošlapání (P=2, N=2, MR=4 – mírné): vodítko nikdy neomotávat kolem ruky, kůň se uvazuje pouze při ošetřování, dodržování osobního prostoru, týmová konzultace.
 - *Pád koně s jezdcem* (P=1, N=4, MR=4 – mírné): pravidelná kontrola zdravotního stavu zvířete, výběr vhodného povrchu a prostředí.
 - *Riziko pokousání nebo poranění hlavou* (P=2, N=2, MR=4 – mírné): dodržení odstupu, klidný přístup ke zvířeti, varovné označení neklidného koně.
 - *Práce v nevhodném prostředí* – kluzké podlahy, špatné osvětlení (P=2, N=2, MR=4 – mírné): údržba povrchů, osvětlení, zakrytí kanálů, týmová konzultace.

- *Riziko zranění při výcviku nebo práci se zvířetem mimo terapii* (např. ve výběhu, při nakládání) (P=2, N=3, MR = 6 – mírné): zvýšený dohled, výcvik v krizových situacích, použití OOPP.
- *Riziko přenášení infekce* (např. při kontaktu s biologickým materiálem dítěte, slinami, močí) (P=2, N=3, MR = 6 – mírné): používání jednorázových rukavic, školení hygienických postupů, možnost dezinfekce rukou.
- *Kopnutí při čištění koně nebo zvedání končetiny* (P=2, N=3, MR=6 – střední): školení v bezpečné manipulaci, zajištění koně během péče, sledování signálů nepohodlí.
- *Přimáčknutí koněm ve stáji nebo v mycím boxu* (P=2, N=2, MR=4 – mírné): dostatečný prostor pro práci, vedení koně po straně, zvýšená pozornost v úzkých místech a vedení koně za člověkem.
- *Zranění při podkování* (cuknutí, kopnutí, vytržení nohy) (P=1, N=3, MR=3 – mírné): spolupráce s kvalifikovaným podkovářem, přítomnost druhého pracovníka, klidné prostředí.
- *Zranění při nasazování výstroje* (P=2, N=2, MR=4 – mírné): kontrola vybavení, práce z boku, nácvik bezpečného sedlání.
- *Stržení vodiče při vyvádění koně z výběhu* (P=2, N=3, MR=6 – střední): vhodná obuv, zkušenost s konkrétním koněm, vedení jednotlivě nebo ve dvojici, klidné tempo.
- *Reaktivita koně při krmení nebo zavádění do boxu* (P=2, N=2, MR=4 – mírné): respektování osobního prostoru koně, klidný přístup, znalost etologie.

- **Opatření:**

- Každý trenér musí být seznámen s BOZP pravidly pro práci se zvířaty, znát individuálně koně a etologické principy.
- Veškerá manipulace se zvířetem probíhá s ohledem na psychický stav koně a okolí.
- *Používání OOPP*: pevná obuv, rukavice, přilba při výcviku, reflexní vesta při práci ve venkovním prostoru.

3.3 Asistent v hiporehabilitaci

- **Činnosti:** doprovod dítěte, jištění na koni, manipulace s pomůckami.
- **Používané pomůcky:** přilba, vesta, podložky, pásy, pevná obuv.
- **Rizika:**
 - *Nesprávné jištění dítěte* (P=3, N=3, MR=9 – zvýšené): školení jištění, praxe, použití OOPP.
 - *Úraz asistenta při vedení dítěte* (P=2, N=2, MR=4 – mírné): správná obuv, ergonomické techniky.

- *Neznalost zdravotního stavu dítěte* (P=2, N=3, MR=6 – mírné): instruktáž odpovědnou osobou, sdílení dokumentace.
- *Riziko přenášení infekce* (např. při kontaktu s biologickým materiálem dítěte, slinami, močí) (P=2, N=3, MR = 6 – mírné): používání jednorázových rukavic, školení hygienických postupů, možnost dezinfekce rukou.
- *Nesprávné zacházení s výstrojí koně nebo nevhodné přiblížení* (P=2, N=2, MR=4 – mírné): zákaz samostatné péče bez zaškolení, přítomnost pracovníka, jasná pravidla kontaktu se zvířetem.
- *Úraz při manipulaci s neznámým nebo neklidným koněm* (P=2, N=3, MR=6 – střední): přidělení vhodného koně, vymezení činností, informování o rizicích konkrétního zvířete.
- *Kopnutí koněm při přímém doprovodu dítěte* (P=2, N=3, MR=6 – střední): vedení klienta pouze za přítomnosti vodiče, školení o bezpečném postavení u koně, přehled o chování konkrétního zvířete
- *Přímáčknutí koněm při chůzi vedle něj* (P=2, N=2, MR=4 – mírné): správná pozice asistenta (na straně, ne mezi kůň a stěnu), přizpůsobení rychlosti chůze.
- *Šlápnutí koněm na nohu* (P=3, N=2, MR=6 – střední): pevná pracovní obuv, kontrola vedení koně, respektování osobního prostoru zvířetem.
- *Úraz při lekové reakci koně* (trhnutí, odskok) (P=2, N=3, MR=6 – střední): vizuální kontrola okolí, klidné prostředí, komunikace s vodičem
- *Fyzické přetížení při zajišťování stability dítěte* (P=3, N=2, MR=6 – střední): střídání rolí v týmu, školení ergonomie pohybu, včasné hlášení bolesti zad/kloubů
- *Psychické přetížení při práci s dětmi s náročným chováním* (P=2, N=2, MR=4 – mírné): týmová podpora, možnost supervize, střídání klientů, edukace o poruchách chování

3.4 Dítě (klient)

- **Charakteristika:** klienti s různým stupněm znevýhodnění a diagnózami.
- **Používané pomůcky:** přilba, vesta, podložky, pásy.
- **Rizika:**
 - *Pád z koně* (P=2, N=4, MR=8 – zvýšené): helma, bezpečnostní opasek, jištění terapeutem i asistentem, klidné prostředí, výběr vhodného koně, vedení koně zkušeným vodičem
 - *Přetížení nebo přestimulování* (P=2, N=2, MR=4 – mírné): sledování reakcí, vedení terapie zkušeným terapeutem, zkrácení terapie.
 - *Strach nebo úzkost* (P=2, N=2, MR=4 – mírné): postupná adaptace, přítomnost rodiče.

- *Kopnutí koněm při nasedání nebo sesedání* (P=2, N=3, MR=6 – střední): školení terapeutů n manipulaci s klientem i koněm, vhodná a odborná asistence při nasedání a sesedání, výběr stabilního koně
- *Přímáčknutí koněm při manipulaci v blízkosti* (P=1, N=2, MR=2 – nízké): kontrolovaný pohyb v blízkosti koně, asistence při kontaktu s koněm, dodržování bezpečné vzdálenosti

3.5 Dobrovolník

- **Činnosti:** podpora při organizaci, doprovod dětí, neodborné činnosti.
- **Používané pomůcky:** pevná obuv, reflexní vesta (venkovní aktivity).
- **Rizika:**
 - *Nezaškolení* (P=3, N=2, MR=6 – mírné): instruktáž, dohled koordinátora, dokumentace, týmová konzultace.
 - *Kontakt se zvířaty* (P=2, N=3, MR=6 – mírné): zákaz přímého kontaktu, bezpečnostní pravidla.
 - *Riziko psychické zátěže nebo nejistoty při kontaktu s dítětem s náročným chováním* (P=2, N=2, MP= 4 – mírné) úvodní školení, dohled odborníka, možnost podpory.
 - *Riziko přenášení infekce* (např. při kontaktu s biologickým materiálem dítěte, slinami, močí) (P=2, N=3, MR = 6 – mírné) : používání jednorázových rukavic, školení hygienických postupů, možnost dezinfekce rukou.
 - *Nesprávné zacházení s výstrojí koně nebo nevhodné přiblížení* (P=2, N=2, MR=4 – mírné): zákaz samostatné péče bez zaškolení, přítomnost pracovníka, jasná pravidla kontaktu se zvířetem.
 - *Úraz při manipulaci s neznámým nebo neklidným koněm* (P=2, N=3, MR=6 – střední): přidělení vhodného koně, vymezení činností, informování o rizicích konkrétního zvířete

3.6 Rodič

- **Činnosti:** doprovod dítěte, komunikace s týmem.
- **Používané pomůcky:** žádné specifické; nutnost bezpečné obuvi a oblečení v areálu.
- **Rizika:**
 - *Nedostatečné předání informací* (P=2, N=3, MR=6 – mírné): formulář, vstupní informace, instruktáž.
 - *Úraz v areálu* (P=2, N=3, MR=6 – mírné): vyznačení bezpečných zón, zákaz vstupu ke koním.

- *Riziko špatného vyhodnocení situace* (např. nevhodný vstup do prostoru koně, rušení terapie), (P=2, N=2, MP = 4 – mírné): jasná pravidla pohybu v areálu, cedulky, informační leták, doprovod zaměstnance.
- *Přiblížení se ke koni bez dozoru nebo povolení* (P=2, N=2, MR=4 – mírné): jasné označení prostorů určených pro veřejnost, informační tabule, ústní poučení při nástupu
- *Zranění při doprovodu dítěte v blízkosti koně* (P=2, N=2, MR=4 – mírné): doprovod pouze po vymezené trase, přítomnost pracovníka, zákaz samostatného přibližování ke zvířeti
- *Pád, uklouznutí nebo zakopnutí ve stájových prostorách* (P=2, N=2, MR=4 – mírné): doporučená pevná obuv, úklid a kontrola prostor, vizuální upozornění na rizikové zóny
- *Úraz při nerespektování pokynů týmu* (P=1, N=3, MR=3 – mírné): poučení o bezpečnostních pravidlech při nástupu, podepsaný informovaný souhlas, připomínka pravidel při každé terapii

5. MATICE RIZIK (MR = P × N)

Tabulka vyjadřuje míru rizika podle pravděpodobnosti výskytu a závažnosti následků. Barevné rozlišení pomáhá rychle identifikovat úroveň rizika:

Závažnost následků \ Pravděpodobnost	1	2	3	4	5
1	 5 (Mírné)	 10 (Nepř.)	 15 (Nepř.)	 20 (Nepř.)	 25 (Nepř.)
2	 4 (Mírné)	 8 (Zvýš.)	 12 (Nepř.)	 16 (Nepř.)	 20 (Nepř.)
3	 3 (Přijat.)	 6 (Mírné)	 9 (Zvýš.)	 12 (Nepř.)	 15 (Nepř.)
4	 2 (Přijat.)	 4 (Mírné)	 6 (Mírné)	 8 (Zvýš.)	 10 (Nepř.)
5	 1 (Přijat.)	 2 (Přijat.)	 3 (Přijat.)	 4 (Mírné)	 5 (Mírné)

6. MOŽNÉ NEŽÁDOUCÍ ÚČINKY V HIPOTERAPII

Při správné aplikaci přináší hipoterapie významné benefity, avšak i přes profesionální vedení se mohou u některých klientů nebo zúčastněných osob vyskytnout **nežádoucí účinky**, jejichž prevence a včasné rozpoznání je klíčové pro bezpečný průběh terapie. Proto je nutná důsledná práce s prevencí nežádoucích účinků napříč všemi zúčastněnými skupinami. Identifikace těchto účinků umožňuje včasné intervence, přizpůsobení terapeutických plánů a vytvoření bezpečného prostředí pro děti, pracovníky i doprovod. Klíčovou roli hraje multidisciplinární spolupráce, komunikace s rodiči a pravidelné vzdělávání celého týmu.

Nežádoucí účinky u dítěte (klienta)

Děti se zdravotním znevýhodněním, které jsou do hipoterapie zařazeny, mohou reagovat na specifické podněty terapie různorodě. Mezi nejčastější nežádoucí účinky patří:

- **Pád z koně** – i při adekvátním jištění může dojít k pádu, který může vést k fyzickému poranění a emočnímu šoku.
- **Fyzické přetížení** – příliš dlouhá nebo intenzivní terapie může vést k únavě, bolestivosti svalů, zvýšenému svalovému napětí či zhoršení spasticity, zejména u dětí s dětskou mozkovou obrnou. V některých případech se může organismus dítěte na zátěž adaptovat nespécificky – například zvýšením tělesné teploty, podrážděností nebo rozvojem infekčního onemocnění v důsledku oslabení imunity.
- **Psychické přetížení** (přestimulování) – dítě může reagovat přecitlivěle na nadměrné množství podnětů (hluk, světlo, pohyb, osoby), což může vyústit v úzkost, podrážděnost nebo regresní chování.
- **Zhoršení epilepsie** – u dětí s epilepsií může psychické nebo fyzické přetížení během hipoterapie působit jako spouštěč epileptického záchvatu. Nedostatečné přizpůsobení délky nebo formy terapie může vést k destabilizaci zdravotního stavu a zvýšení rizika záchvatové aktivity.
- **Poranění při kontaktu s koněm ze země** – při přibližování, sesedání nebo náhodném dotyku může dojít ke kopnutí, přímáčknutí nebo šlápnutí na nohu, což může vést k pohmožděninám, zlomeninám nebo úrazu hlavy.
- **Šlehnutí ocasem** – náhlý pohyb koně může vést ke šlehnutí ocasem do obličeje, což může způsobit podráždění očí, alergickou reakci nebo drobné poranění.
- Zhoršení zdravotního stavu vlivem prostředí – pobyt ve stájovém prostředí může u dětí s alergiemi nebo oslabenou imunitou vyvolat dýchací potíže, kašel nebo celkové zhoršení stavu.
- **Psychické otřesení po náhlé reakci koně** – prudký pohyb, zaržání nebo leknutí zvířete může vést k úleku, plačtivosti nebo odmítání pokračovat v terapii, zejména u dětí s autismem.
- **Strach a úzkost** – zejména u dětí s poruchami autistického spektra může nový prostor, přítomnost koně nebo fyzický kontakt vyvolat paniku, ztuhnutí, odmítání spolupráce či psychosomatické reakce.
- **Zhoršení zdravotního stavu v důsledku nesprávného provedení terapie** – například nesprávné polohování, volba nevhodného koně nebo nedostatečná adaptace dítěte na prostředí může vést ke svalové bolestivosti, regresi nebo odporu k dalším terapeutickým sezením.
- **Nežádoucí reakce na kontakt se zvířetem** – alergická reakce, přenos infekce při kontaktu s biologickým materiálem (sliny, moč) nebo kožní iritace při delším sezení.

Nežádoucí účinky u zaměstnanců hiporehabilitačního týmu

Členové terapeutického týmu jsou vystaveni dlouhodobé fyzické a psychické zátěži. Mezi potenciální nežádoucí účinky patří:

- **Přetížení pohybového aparátu** – vznik bolesti zad, ramen nebo horních končetin v důsledku opakované manipulace s klientem, chůze vedle koně, práce ve statických pozicích.
- **Psychická únava a vyčerpání** – dlouhodobé působení v náročném prostředí, práce s dětmi s kombinovanými vadami nebo s náročným chováním může vést k chronické únavě, frustraci nebo syndromu vyhoření.
- **Emoční přetížení** – v případech silných příběhů klientů, náročných interakcí s rodiči nebo při řešení krizových situací může dojít k emočnímu přepětí či otupění.
- **Nežádoucí fyzické reakce při kontaktu se zvířetem** – modřiny, zhmoždění, alergické reakce na srst nebo seno.
- **Infekční komplikace** – přenos infekcí z klienta (např. v případě nedodržení hygienických opatření při práci s biologickým materiálem) může vést k onemocnění nebo nutnosti dočasné pracovní neschopnosti.
- **Poranění při přípravě koně** – během sedlání, čištění nebo zvedání končetin může dojít ke kopnutí, stržení nebo zhmoždění, často v důsledku nečekané reakce koně.
- **Zlomeniny nebo úrazy kloubů** – při pádu, přímáčknutí nebo nevhodné manipulaci může pracovník utrpět vážné poranění pohybového aparátu, včetně zlomenin.
- **Ztráta pracovní schopnosti** – vážnější úraz způsobený koněm nebo následkem fyzického přetížení může vést k dlouhodobé pracovní neschopnosti.
- **Psychické trauma po krizové situaci** – účast na události jako je pád dítěte, zranění zvířete nebo jiný incident může vyvolat stres, úzkost nebo potřebu podpory.

Nežádoucí účinky u dobrovolníků

Dobrovolníci, často bez odborné přípravy, mohou být citlivější na některé faktory prostředí:

- **Psychická nejistota** – kontakt s dětmi s náročným chováním, nejasnost vlastní role nebo nedostatek podpory může vyvolat úzkost, napětí nebo pocity selhání.
- **Emoční přetížení** – silné osobní příběhy klientů nebo pozorování tělesných postižení může být emocionálně náročné, zvláště u osob bez předchozí zkušenosti.
- **Nežádoucí reakce při kontaktu se zvířetem** – alergie, strach, nebo somatické reakce (zrychlený tep, třes) při nečekané reakci koně.
- **Infekční obtíže** – při nedostatečné hygieně nebo absenci ochranných pomůcek může dojít k přenosu infekce, i když dobrovolník není v přímém terapeutickém kontaktu.
- **Somatické reakce na úlek** – prudký pohyb nebo hlasitý projev zvířete může u citlivějších dobrovolníků vyvolat bušení srdce, závrať nebo třes.

- **Psychická neochota pokračovat** – negativní zkušenost s koněm nebo neporozumění situaci může vést k odmítání další účasti na terapiích.
- **Úraz při přenášení výstroje nebo nevhodném vstupu do prostoru koně** – bez dozoru může dojít ke zakopnutí, pádu nebo zranění při manipulaci s neznámým vybavením.

Nežádoucí účinky u rodičů a zákonných zástupců

Rodiče se běžně pohybují v areálu zařízení, podílejí se na doprovodu dítěte a komunikaci s týmem. I u nich mohou nastat specifické nežádoucí účinky:

- **Psychická zátěž** – sledování dítěte při terapii může vyvolávat napětí, obavy nebo stres, zvláště pokud rodič nemá dostatek informací o terapeutickém postupu.
- **Ztráta důvěry při neporozumění průběhu terapie** – pokud není komunikace s týmem dostatečná, může dojít k mylné interpretaci chování dítěte nebo terapeutických metod, což může oslabit spolupráci.
- **Nežádoucí emoční reakce** – pozorování dítěte v náročné situaci (např. při pláči, odmítání) může vyvolat smutek, lítost, pocit viny nebo neklidu.
- **Úrazové riziko v areálu** – v případě, že rodič není dostatečně informován o pravidlech pohybu v prostoru (např. stáj, jízdárna), může dojít k nechtěnému kontaktu se zvířetem a následnému poranění.
- **Psychický šok při úrazu dítěte** – sledování nehody dítěte nebo jeho pád z koně může u rodiče vyvolat silnou emoční reakci, strach nebo úzkost.
- **Zranění při neoprávněném vstupu do zóny s koňmi** – rodič může být ohrožen kopnutím nebo přímáčknutím, pokud vstoupí do prostoru pro zvířata bez doprovodu.
- **Alergická reakce nebo potíže způsobené prostředím** – prach, seno nebo srst mohou u vnímavějších osob vyvolat kašel, slzení očí nebo dušnost.

7. DOPORUČENÍ

Analýza rizik v hipoterapii je nezbytným nástrojem pro zajištění bezpečnosti klientů i pracovníků. Na základě zpracovaných dat z Centra hiporehabilitace Mirákl doporučujeme následující kroky:

Systematické školení všech pracovníků a dobrovolníků, zaměřené na rizikové situace spojené s konkrétní pozicí, včetně nácviku krizových scénářů. Školení BOZP vychází ze zákonných a interních předpisů a zahrnuje:

- seznámení s organizací a řízením BOZP a PO na pracovišti,
- výklad aktuálních právních a ostatních předpisů (např. zákoník práce, zákon č. 309/2006 Sb., nařízení vlády o pracovištích, strojích, PO, práci ve výškách, chemických látkách atd.),

- proškolení v používání osobních ochranných pracovních prostředků a pravidlech manipulace s břemeny,
- důkladné poučení o specifických rizicích v areálu Mirákl (zvířata, stájový provoz, výcvik, klienti se znevýhodněním),
- způsob přezkoušení znalostí – ústní pohovor, dokumentováno v prezenční listině.

Dodržování základních povinností zaměstnanců, které zahrnují:

- účast na vstupním a opakovaném školení BOZP a PO,
- dodržování pracovních postupů, používání stanovených OOPP a hlášení závad,
- nepřítomnost alkoholu a jiných návykových látek na pracovišti,
- oznamování úrazů, hrozcích mimořádných událostí, poskytnutí první pomoci,
- dodržování předpisů požární ochrany, znalost rozmístění hasicích prostředků a postupů při požáru,
- povinnosti při práci ve výškách, s chemikáliemi, žebříky, hořlavinami, elektrospotřebiči a služebními vozidly.

Dodržování zásad poskytování a správy OOPP, dle organizační směrnice centra (u všech profesí, kde je to relevantní (helmy, vesty, rukavice, pevná obuv).

- Zaměstnanci jsou vybavováni OOPP bezplatně na základě vyhodnocení rizik spojených s pracovní činností.
- Každý zaměstnanec je seznámen s pravidly používání OOPP a podepisuje evidenční list.
- Používání OOPP je povinné a jejich funkčnost musí být pravidelně kontrolována, včetně okamžité výměny poškozeného nebo nefunkčního prostředku.
- Zaměstnavatel poskytuje také mycí, čisticí a dezinfekční prostředky podle míry znečištění, včetně příslušné dokumentace.
- V případě sdíleného využívání OOPP více pracovníky (např. reflexní vesty ve služebních vozech) je nutné zajistit hygienické standardy a ochranu zdraví všech zúčastněných.

Zavedení jednotného systému dokumentace rizik a incidentů – záznamy slouží jako podklad pro revizi preventivních opatření a aktualizaci metodiky.

Pravidelná aktualizace matice rizik a pracovních postupů, minimálně 1x ročně, případně po změnách ve složení týmu, prostředí nebo programu.

Zapojení rodičů do systému bezpečnosti, především při předávání informací o zdravotním stavu dítěte a při pohybu v areálu.

Stanovení bezpečných zón v areálu a zajištění jejich viditelného označení pro rodiče, návštěvníky a dobrovolníky.

Používání a archivace dokladů o seznámení s riziky – každý pracovník, dobrovolník i rodič je seznámen s klíčovými riziky své role prostřednictvím formuláře, který obsahuje název dokumentu a datum vydání, identifikaci zaměstnavatele, jméno a podpis školitele, prohlášení o provedeném školení a ověření znalostí, a také jméno, datum narození a podpis školené osoby. Tyto dokumenty jsou pravidelně revidovány.

Vlastní vypracované dokumenty použité při hodnocení rizik a podklady při školení (dále uvádíme příklad dokumentů využívaných v CH Mirákl, o.p.s.)

- Registr (analýza + hodnocení + přijatá opatření)
- Rozhodnutí o kategorizaci prací
- Základní povinnosti zaměstnance při dodržování předpisů BOZP a PO
- Přidělování OOPP
- Provozní a bezpečnostní předpis Mirákl
- Bezpečnost práce během hiporehabilitačních pobytů
- Provozní, bezpečnostní a ubytovací řád areálu Centra hiporehabilitace Mirákl, o.p.s.
- Eliminace rizik v průběhu pobytů
- Vnitřní evidence drobných událostí

Všechny dokumenty jsou každoročně aktualizované, v případě mimořádné události budou aktualizované neprodleně.

8. VÝSLEDKY APLIKACE PREZENTOVANÉHO NÁSTROJE PRO ANALÝZU RIZIK V LETECH 2020 – 2024

Naše organizace CH Mirákl v letech 2020–2024 systematicky sledovala a vyhodnocovala rizika spojená s hipoterapií. Na základě detailní a pravidelně aktualizované analýzy rizik včetně vlastní metodiky BOZP (uvedené v tomto dokumentu) nebyly za toto období zaznamenány žádné závažné nežádoucí účinky u klientů, pracovníků ani koní. Za období 2020–2024 nebyly zaznamenány žádné události, které by naplnily podmínky pro hlášení do Systému hlášení nežádoucích událostí (SHNU). V organizaci je však veden interní záznam drobných událostí, jako jsou mírné alergické reakce, krátkodobé zvýšení teploty, švihnutí ocasem koně bez následků či jiné přechodné reakce bez potřeby ošetření. Na základě zkušeností je patrné, že tento systém slouží k pravidelné reflexi provozu, zvyšování bezpečnosti a udržování vysokého standardu terapeutické péče.

Nulová pracovní úrazovost ani absence závažných nežádoucích účinků nejsou v prostředí hiporehabilitace běžným standardem. Výsledky, kterých jsme dosáhli, jsou přímým důsledkem naší filozofie práce, která staví na důsledné prevenci, profesionální týmové komunikaci, důvěře a respektujícím přístupu ke koním i lidem. Věříme, že bezpečná péče může existovat pouze tam, kde je bezpečí vnímáno jako společná odpovědnost a kde jsou všichni účastníci – včetně zvířat – bráni jako partneři.

V tabulce přikládáme pracovní úrazovost, kterou bohužel není možné porovnat s daty jiných hiporehabilitačních zařízení v ČR či EU z důvodu nenalezení potřebných údajů.

	Pracovní úrazovost	2021	2022	2023	2024	2024	2025
1	Počet zaměstnanců	6	6	6	6	6	6
2	počet klientů	142	137	148	152	146	145
3	Počet pracovních úrazů vyžadujících hospitalizaci delší než 5 pracovních dní	0	0	0	0	0	0
4	Počet pracovních úrazů s pracovní neschopností	0	0	0	0	0	0
5	Počet ostatních úrazů bez pracovní neschopnosti	0	0	0	0	0	0
7	Počet případů uznaných nemocí z povolání	0	0	0	0	0	0

Podařila se však dohledat studie amerických vědců „Hippotherapy Practice and Safety Patterns in the United States“, která analyzovala 36 349 hipoterapeutických sezení a zjistila následující:

- **0,01 % sezení vedlo k úrazu**, což odpovídá přibližně **1 úraz na 10 000 sezení**. (Ve srovnání s CH Mirákl se jedná o **0 úrazů na 15 840 sezení**.)
- **0,05 % sezení** vyžadovalo základní první pomoc na místě.
- **0,63 % sezení** zahrnovalo nouzové sesednutí, přičemž většina těchto případů nevedla k žádnému zranění.

9. ZÁVĚR

Závěrem lze říct, že bezpečné a efektivní poskytování hipoterapie je možné pouze za předpokladu mezioborové spolupráce, důsledné prevence a sdílení odpovědnosti napříč celým týmem. V hipoterapii je vždy součástí léčebného procesu kůň. Při práci s koňmi je nutné dodržovat zásady bezpečnosti podle **Přílohy č. 1 k nařízení vlády č. 27/2002 Sb.**, která stanovuje konkrétní požadavky na organizaci práce a pracovní postupy. Mezi klíčová opatření patří: práce s koněm výhradně z levé strany, zákaz omotávání vodítek kolem rukou nebo těla, označení neklidných zvířat, bezpečné vstupování do boxu (ohlášením a vyčkáním ustoupení koně), povinné používání přilby při výcviku a dodržování rozestupů při jízdě v zástupu. Tyto zásady jsou plně aplikovány v Centru hiporehabilitace Mirákl a jsou součástí instruktáže všech pracovníků.

Provozovatelé hipoterapie by měli chápat analýzu rizik nejen jako legislativní povinnost, ale jako klíčový nástroj zvyšování kvality péče a důvěry klientů.

Použitá literatura:

1. Peters H, Fields T, Erdman E. **Hippotherapy Practice and Safety Patterns in the United States.** *Physiother Theory Pract.* 2020;36(10):1132–1140. doi:10.1080/09593985.2019.1681051
2. Česká republika. **Nařízení vlády č. 27/2002 Sb., o předávání a využívání informací o pracovních úrazech a o změně nařízení vlády č. 494/2001 Sb.,** o rozsahu a bližších podmínkách poskytování údajů z registru úrazů. Příloha č. 1. Účinnost od 1. února 2002.
3. **Česká republika.** Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce. § 102, § 103 písm. f. Povinnost zaměstnavatele zajistit bezpečnost a ochranu zdraví při práci (BOZP) a kategorizaci práce.
4. **Česká republika.** Zákon č. 309/2006 Sb., kterým se upravují další požadavky na bezpečnost a ochranu zdraví při práci mimo rámec zákoníku práce.
5. **Česká republika.** Vyhláška č. 432/2003 Sb., kterou se stanoví podmínky zařazování prací do kategorií z hlediska zdravotních rizik.
6. **Česká republika.** Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce. Právní rámec pracovněprávních vztahů.